

УДК [004:37.02](09)

*Діана Запорожець,  
аспірант Черкаського національного  
університету імені Богдана Хмельницького*

### **ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МУЛЬТИМЕДІА В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ (ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ)**

*У статті проведено історико-педагогічний аналіз позитивних та негативних наслідків стосовно використання засобів Мультимедіа в навчальному процесі. З'ясовано, що мультимедійні засоби навчання є перспективним і високоефективним інструментом. Встановлено можливості враховувати індивідуальні особливості студентів та сприяти підвищенню їх мотивації.*

**Ключові слова:** навчальна діяльність, професійна діяльність, освіта, мультимедіа.

*В статье произведен исторически-педагогический анализ позитивных и негативных последствий использования средств Мультимедиа в учебном процессе. Выяснено, что мультимедийные средства обучения являются перспективным и высокоэффективным инструментом. Установлены возможности учитывать индивидуальные особенности студентов и способствовать повышению их мотивации.*

**Ключевые слова:** учебная деятельность, профессиональная деятельность, образование, мультимедиа.

*This article presents the historical and pedagogical analysis of positive and negative consequences of using multimedia means in education. It was found that multimedia learning is a promising and highly effective tool. The possibility was determined to take into account the individual characteristics of students and enhance their motivation.*

**Key words:** educational activity, professional activity, education, multimedia.

Прискорення науково-технічного прогресу поставило перед сучасною педагогічною наукою важливе завдання – підготувати та виховати підростаюче покоління, яке зможе активно включитися в новий етап розвитку сучасного суспільства, пов'язаний з інформатизацією. В умовах широкого використання засобів сучасної комп'ютерної техніки в навчальному процесі значно зростають вимоги до професійної підготовки вчителя. Окрім базових знань, потрібних для здійснення педагогічної діяльності, вчителю необхідно оволодіти основами роботи з сучасним

комп'ютером, уміти застосовувати інформаційно-телекомунікаційні технології та можливості мережі Internet для досягнення визначених навчально-виховних цілей, освоїти нові організаційні форми навчальної діяльності [9, с. 3]. Поява й широке впровадження технологій мультимедіа та мережі Internet дозволяє використовувати інформаційні технології як засіб спілкування, виховання, навчання та інтеграції у світову спільноту. Констатується суттєвий вплив інформаційних технологій на розвиток особистості, професійне самовизначення і самостворення.

Комп'ютер разом з інформаційними технологіями відкриває принципово нові можливості Internet у сфері освіти, навчальній діяльності і творчості студента. Виникає ситуація, у якій інформаційні технології стають основними інструментами подальшої професійної діяльності [10, с. 145].

Отже, розглянемо, що ж, власне, є мультимедіа технологією. В широкому сенсі «мультимедіа» означає спектр інформаційних технологій, що використовують різноманітні програмні та технічні засоби з метою найбільш ефективного впливу на користувача (що став одночасно і читачем, і слухачем, і глядачем). Завдяки застосуванню в мультимедійних продуктах і послугах одночасної дії графічної, аудіо (звукової) і візуальної інформації ці засоби володіють великим емоційним зарядом і активно включають увагу користувача (слухача) [8].

Проаналізувавши доробок вітчизняних вчених, нами було встановлено, що переважна більшість вчених визначають позитивні сторони використання мультимедійних засобів в освітньому процесі, проте, не можна недооцінювати і негативного впливу мультимедійних технологій.

Е. І. Машбіц визначає шість пунктів позитивного впливу при використанні мультимедійних технологій в навчальному процесі.

По-перше, комп'ютер значно розширив можливості подання навчального матеріалу. Використання кольору, графіки, мультиплікації, звуку, всіх сучасних засобів відеотехніки дозволяє відтворювати реальну обстановку діяльності.

По-друге, комп'ютер дозволяє підсилити мотивацію навчання, розкриваючи практичну значущість того, що вивчається, надаючи можливість випробувати розумові сили і проявити оригінальність, поставивши цікаве завдання, ставити будь-які питання.

По-третє, комп'ютер активно залучає учнів до навчального процесу. Один з найбільш істотних недоліків існуючої системи навчання полягає в тому, що вона не забезпечує активного залучення всіх учнів.

По-четверте, кількісно збільшується набір навчальних завдань. Вчителеві таке не завжди під силу, особливо при великій кількості допустимих рішень.

По-п'яте, комп'ютер дозволяє якісно змінити контроль за діяльністю

учнів, забезпечуючи при цьому гнучкість управління учбовим процесом.

І нарешті, по-шосте, комп'ютер сприяє формуванню в учнів рефлексії своєї діяльності. Перш за все, комп'ютер дозволяє учням наочно представити результат своїх дій. Такі можливості мають інтелектуальні навчальні системи, які повідомляють учням про правильність рішення [2, с. 10].

Важливість вищевикладеного особливо зростає у наш час, в століття глобальної комп'ютеризації і інформатизації, що надає сучасній людині небачені раніше засоби посилення його розумових можливостей, засоби, що дозволяють до того ж інтенсифікувати процеси інтелектуального розвитку індивідуума.

Роберт І. В. дотримується точки зору, що використання можливостей засобів сучасних інформаційних технологій дозволяє:

- ініціювати процеси розвитку певних типів мислення (наприклад, наочно-образного, теоретичного);
- інтенсифікувати процеси розвитку пам'яті, уваги, спостережливості;
- сформуванню якості лідера, здібного до керівної і організаційної діяльності [5, с. 96].

Окрім позитивних сторін застосування мультимедійних технологій в навчальному процесі науковець визначає й педагогічні цілі використання мультимедійних технологій у навчанні:

- 1) розвиток особи, підготовка індивіда до комфортного життя в умовах інформаційного суспільства;
- 2) розвиток мислення (наприклад, наочно-дієвого, наочно-образного, інтуїтивного, творчого, теоретичного видів мислення);
- 3) естетичне виховання (наприклад, за рахунок використання можливостей комп'ютерної графіки, технології Мультимедіа);
- 4) розвиток комунікативних здібностей;
- 5) формування вміння приймати оптимальне рішення або пропонувати варіанти рішення в складній ситуації;
- 6) розвиток умінь здійснювати науково-дослідницьку діяльність;
- 7) формування інформаційної культури, умінь здійснювати обробку інформації [5, с. 37].

Висловлену думку підтримує і науковець Г. Селевко. Він виділяє основні цілі комп'ютерних технологій навчання та визначає основні концептуальні положення:

- 1) діалоговий характер навчання;
- 2) оптимальне поєднання індивідуальної та групової роботи;
- 3) необмежені можливості навчання [6, с. 116].

Таким чином, мультимедійні засоби навчання дозволяють:

- 1) підвищити наочність навчання за рахунок структурної надмірності;

- 2) здійснити повтор найбільш складних моментів (тривіальна надмірність);
- 3) реалізувати доступність і сприйняття інформації за рахунок наочного представлення інформації в різних модальностях: візуальної і слухової (перманентна надмірність);
- 4) здійснити повтор (перегляд, коротке відтворення матеріалу) [8].

Доктор педагогічних наук, професор *І. П. Підласий*, окреслюючи тему комп'ютеризації навчання, зазначає, що саме комп'ютеризація і є важливим засобом інтенсифікації і поліпшення учбової роботи. Завдання дидактики у зв'язку з цим полягає в тому, щоб визначати і забезпечувати ті умови, при яких така інтенсифікація дійсно досягається. На думку науковця, адаптація школи до нового інформаційного майбутнього просто необхідна, оскільки комп'ютер відкриває нові можливості для розвитку як учнів, так і вчителів, звільняє школу від рутинної праці, дозволяє розробляти і перевіряти нові ідеї ще до їхнього практичного втілення, ставити й успішно вирішувати в класах нові більш складні і цікаві проблеми [4, с. 255].

«З технологіями, що обслуговували нашу вчорашню примусову школу і не гарантували замовникові ні належного спектру, ні якості продуктивних знань і вмінь, на ринку педагогічних послуг робити нічого. Життя наполегливо вимагає технологій, що максимально сприяють задоволенню потреб і намірів самореалізації особистості (*І. П. Підласий*)» [4, с. 12].

Доктор філологічних наук, *Вашик Клаус*, окреслюючи коло не вирішених питань стосовно введення нових мультимедійних технологій в навчальний процес та використання комп'ютера у навчанні, наполягав на розумному та помірному їх використанні, не через прагнення бути в руслі сьогодишньої моди, а з тих переконань, що принципові позитивні якості цих технологій не можна недооцінювати [1, с. 15].

На думку вченого, зміна засобу вчення, як, втім, і зміни в будь-якій ланці дидактичної системи, неминуче приводить до перебудови всієї цієї системи. Використання обчислювальної техніки розширює можливості людини, проте воно є лише інструментом, знаряддям вирішення завдань, і його вживання не повинне перетворюватися на самоціль або моду.

До цих пір ми говорили про переваги, що вносить в навчальний процес використання мультимедійних технологій. Але, як і всякий засіб, комп'ютер не є панацеєю від всіх педагогічних бід, більше того, з його використанням пов'язані певні негаразди, і про них не слід забувати.

До передбачуваних негативних наслідків використання засобів сучасних інформаційних технологій можна віднести:

- можливу шкоду здоров'ю (наприклад, при тривалій і безконтрольній роботі за комп'ютером);
- педагогічно невмотивоване використання (наприклад, ігнорування

дидактичних принципів навчання, використання засобу лише заради самого факту його використання, переважання ігрових компонентів над учбовими), що не приводить до позитивних результатів інтенсифікації учбового процесу.

Так, автори [8; 5; 7] наголошують на наступних негативних наслідках використання мультимедійних технологій:

- робота за комп'ютером пов'язана з високою емоційною напругою, яка не завжди і не кожному може бути корисною;
- кожному учню необхідний доступ до мультимедійного комп'ютера;
- потрібне спеціальне обладнання для роботи програм (комплекс Мультимедіа);
- Internet надає величезну кількість інформації, яка може збивати учнів;
- неможливе передавання особистого відношення або поведінки;
- для декого з учнів важко сприймати інформацію з екрана;
- практично відсутні мультимедійні програми українською мовою;
- не розроблена методика використання в освіті.

Комп'ютер, як підкреслює П. Нортон, є потужним засобом надання допомоги в осмисленні людьми багатьох явищ і закономірностей, проте потрібно пам'ятати, що він користується лише набором завчених фактів і навиків [3, с. 276].

Отже, вивчення наукової літератури показало, що в цілому, Мультимедіа є виключно корисною і плідною навчальною технологією, завдяки притаманній їй якості інтерактивності, гнучкості й інтеграції різноманітних типів мультимедійної навчальної інформації, а також завдяки можливості враховувати індивідуальні особливості студентів та сприяти підвищенню їх мотивації. Мультимедійні засоби навчання є перспективним і високоефективним інструментом, що дозволяє надати масиви інформації у більшому об'ємі, ніж традиційні джерела інформації і в тій послідовності, яка відповідає логіці пізнання і рівню сприйняття конкретного контингенту студентів.

Сьогодні ще важко говорити про цілісну концепцію нових інформаційних технологій. Проте, вирішивши проблемні питання, можна підняти процес навчання на якісно новий рівень.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Вашик К. Представление исторического знания и новые мультимедийные технологии / К. Вашик. – М. : АИРО-XX, 1999. – 40 с.
2. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения: (Педагогическая наука – реформе школы) / Е. И. Машбиц. – М. : Педагогика, 1988. – 192 с.

3. Нортон П. Программно-аппаратная организация компьютера / П. Нортон ; пер. с англ. С. Писарева, Б. Шура. – Киев, 1987. – 276 с.
4. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології : інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / І. П. Підласий. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2004. – 616 с.
5. Роберт И. В. Современные информационные технологии в обучении: дидактические проблемы, перспективы использования / И. В. Роберт. – М. : ШколаПресс, 1994. – 55 с.
6. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учебное пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
7. Гуревич Р. С. Застосування мультимедійних засобів навчання та глобальних інформаційних мереж у наукових дослідженнях : посібник / Р. С. Гуревич, О. В. Шестопалюк, Л. С. Шевченко. – Вінниця, 2004.
8. Рижинко С. С. Про досвід використання мультимедійних технологій у навчальному процесі (у ВНЗ) [Електронний ресурс] / С. С. Рижинко. – Режим доступу : <http://www.lineyka.inf.ua/articles/001>.
9. Імбер В. І. Педагогічні умови застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці майбутнього вчителя початкових класів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Імбер Вікторія Іванівна. – Вінниця, 2008. – 230 с.
10. Кукушина В. С. Педагогические технологии : [учебное пособие для студентов педагогических специальностей] / В. С. Кукушина. – Москва : ИКЦ «МарТ» ; Ростов н/Д : Издательский центр «МарТ», 2004. – 336 с. – Серия «Педагогическое образование».